

Ομιλία Γιάννου Παπαντωνίου

στην παρουσίαση του βιβλίου

«Παγκόσμια Ευρώπη;

Οι Διεθνείς Διαστάσεις της Ευρωπαϊκής

Ένωσης»

Αμφιθέατρο Μεγάρου Καρατζά

Τρίτη 30 Ιανουαρίου 2007

Στο ξεκίνημα του 21^{ου} αιώνα, ο κόσμος φαινόταν ότι, από το διπολικό σύστημα, είχε εισέλθει σε μια περίοδο αδιαμφισβήτητης αμερικανικής ηγεμονίας. Κανένα έθνος στην παγκόσμια ιστορία δεν είχε εξασφαλίσει τέτοια υπεροχή σε οικονομική και στρατιωτική δύναμη.

Πριν από την παρέλευση μιας δεκαετίας, η εικόνα έχει μεταβληθεί ριζικά. Οι Ηνωμένες Πολιτείες παραμένουν, με μεγάλη διαφορά, η ισχυρότερη δύναμη του πλανήτη. Όμως, η ικανότητά τους να διαμορφώνουν τη διεθνή τάξη έχει μειωθεί σημαντικά. Ο πόλεμος του Ιράκ έχει πλήξει τη στρατιωτική τους δύναμη, ενώ η ίδια η αποτυχία καθώς και οι παραβιάσεις των κανόνων του διεθνούς δικαίου έχουν εξασθενήσει τη δυνατότητα άσκησης πολιτικής επιρροής. Η Κίνα και η Ινδία αμφισβητούν την οικονομική τους ηγεμονία. Η ικανότητά τους να διαμορφώνουν ευρύτερες συμμαχίες έχει διαβρωθεί από ένα ισχυρό, και διογκούμενο, ρεύμα αντιαμερικανισμού. Σε καμία χώρα του κόσμου δεν κερδίζονται ψήφοι από τη στήριξη της αμερικανικής πολιτικής.

Η φάση της αδιαμφισβήτητης αμερικανικής πολιτικής και οικονομικής ηγεμονίας διήρκεσε λίγο και φαίνεται να παρέρχεται. Το σχήμα και η δυναμική ενός νέου πολυπολικού συστήματος παραμένουν ακόμα αδιευκρίνιστα. Οι ανερχόμενες δυνάμεις της ανατολής και του νότου αδημονούν για τη δημιουργία μιας νέας παγκόσμιας θεσμικής αρχιτεκτονικής – τα Ηνωμένα Έθνη, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα, οι G8, αντανακλούν τους συσχετισμούς δυνάμεων που διαμορφώθηκαν το 1945.

Όμως, δεν υπάρχει συναίνεση για το νέο σχήμα. Η μεταρρύθμιση των Ηνωμένων Εθνών καρκίνοβατεί. Η Κίνα, η Ινδία και η Ρωσία ενισχύουν, με διαφορετικά μέσα, τη διεθνή τους παρουσία. Η Ρωσία χρησιμοποιεί τον ενεργειακό της πλούτο. Η Κίνα και η Ινδία αξιοποιούν τις δυνατότητες επιρροής που εξασφαλίζει το αυξανόμενο βάρος τους στο διεθνές εμπόριο. Καμιά, όμως, από αυτές τις δυνάμεις δεν φαίνεται διατεθειμένη να αναλάβει την ευθύνη που θα της αναλογούσε για την οικοδόμηση μιας νέας παγκόσμιας τάξης. Η διεθνής επιρροή τους ασκείται κυρίως για τη στήριξη εθνικών συμφερόντων και την αναγνώριση της θέσης τους στο παγκόσμιο σύστημα.

Η κάμψη της αποτελεσματικότητας της αμερικανικής ισχύος, και οι αποτυχίες που τη συνοδεύουν, σε συνδυασμό με την αδυναμία κάλυψης του κενού από τις ανερχόμενες δυνάμεις, θέτουν το ζήτημα του ρόλου της Ευρώπης στον κόσμο. Μπορεί, ή θέλει, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) να συμμετάσχει αποφασιστικότερα στην οικοδόμηση μιας νέας διεθνούς τάξης που θα αντανακλά τους σύγχρονους συσχετισμούς, συμβάλλοντας στην παγκόσμια ειρήνη, σταθερότητα και ανάπτυξη; Το Μεσανατολικό, οι πυρηνικοί κίνδυνοι που εκπορεύονται από το Ιράν και τη Β. Κορέα, η υπερθέρμανση του πλανήτη, η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου, η φτώχεια στον Τρίτο Κόσμο, αποτελούν προβλήματα που απαιτούν ουσιαστική και επείγουσα αντιμετώπιση.

Η ΕΕ βρίσκεται σε κομβικό σημείο σχετικά τόσο με την πολιτειακή της δομή και τα γεωγραφικά της όρια, όσο και τον παγκόσμιο ρόλο της. Τα ερωτήματα που τίθενται μετά την απόρριψη του Ευρωσυντάγματος στα δημοψηφίσματα της Γαλλίας και της Ολλανδίας αφορούν το ποια Ευρώπη θέλουμε να οικοδομήσουμε.

Η ΕΕ αποτελεί θεσμικό σχήμα χωρίς προηγούμενο στη διεθνή οργάνωση. Η εξέλιξή του θα προσδιοριστεί από τους στόχους που προωθεί το ενοποιητικό εγχείρημα. Πρώτος στόχος είναι η δημιουργία μιας ευρωπαϊκής πολιτικής κοινότητας - μιας «οικογένειας» με κοινές αξίες και συλλογικούς θεσμούς. Δεύτερος στόχος, η δημιουργία ενός ενιαίου οικονομικού και κοινωνικού χώρου, για να διαφυλαχθεί και να αναβαθμιστεί το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο. Τέλος, τρίτος στόχος είναι η ενίσχυση του παγκόσμιου ρόλου της Ένωσης. Η Ευρώπη είναι μια οικονομική υπερδύναμη αλλά η επιρροή της στις διεθνείς εξελίξεις παραμένει περιορισμένη.

Η απόρριψη του Ευρωσυντάγματος σηματοδότησε μια οπισθοδρόμηση στην προσπάθεια ανάδειξης ενός ευρωπαϊκού πόλου στην παγκόσμια οικονομική και πολιτική σκηνή. Οι αμφισβητήσεις δεν αφορούσαν τα νέα στοιχεία που προσέθετε η Συνταγματική Συνθήκη στο ευρωπαϊκό θεσμικό οικοδόμημα, όπως η Προεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, η

Κοινή Ευρωπαϊκή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας ή το νέο σύστημα ψηφοφορίας στο Συμβούλιο. Οι αντιρρήσεις εστιάστηκαν κυρίως στις φιλελεύθερες οικονομικές ρυθμίσεις, που όμως προϋπήρχαν σε υφιστάμενες Συνθήκες, καθώς και στην έλλειψη ουσιαστικής διαβούλευσης και συμμετοχής των Ευρωπαίων πολιτών.

Η προσχώρηση χωρών της Ανατολικής Ευρώπης με χαμηλό εργατικό κόστος, σε συνδυασμό με την προοπτική ένταξης της Τουρκίας, δημιουργεί το διπλό κίνδυνο εισαγωγής φθηνών προϊόντων, ανταγωνιστικών προς την εγχώρια παραγωγή, καθώς και μεταφοράς επιχειρήσεων έξω από τα εθνικά σύνορα. Κάτω από αυτό το πρίσμα, η διεύρυνση έχει εκληφθεί ως απειλή στην απασχόληση. Τα προβλήματα που συνδέονται με το δημοκρατικό έλλειμμα είναι σοβαρότερα. Η προώθηση της ευρωπαϊκής ενοποίησης, τα τελευταία χρόνια, φάνηκε αποσυνδεδεμένη από την κοινή γνώμη. Ήταν έργο των οικονομικών, τεχνοκρατικών και πολιτικών ελίτ της Ευρώπης, χωρίς συμμετοχή της ευρύτερης κοινωνίας.

Επιπλέον, η ίδια η διαπραγμάτευση της Συνταγματικής Συνθήκης ανέδειξε κρίσιμες διαφωνίες ανάμεσα στα κράτη - μέλη. Η Μ. Βρετανία, μαζί με ομάδα χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, είναι προσανατολισμένη στην προώθηση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς και τη διεύρυνσή της με νέες χώρες, χωρίς πολιτική ενοποίηση. Αντίθετα, ο αρχικός πυρήνας της Ένωσης, παρά το αρνητικό αποτέλεσμα των δημοψηφισμάτων, παραμένει θετικός για την προώθηση της ενοποίησης, ιδιαίτερα στο χώρο της εξωτερικής πολιτικής και της άμυνας, καθώς και την ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης της ΕΕ.

Με αυτά τα δεδομένα, είναι αδιέξοδη οποιαδήποτε προσπάθεια «ξαναζεστάματος» του Ευρωσυντάγματος σε επίπεδο 27 κρατών – μελών, και επανυποβολής του στην κρίση των Ευρωπαίων πολιτών. Παρόμοιο εγχείρημα θα ισοδυναμούσε με παράκαμψη της λαϊκής βούλησης και παραβίαση βασικών δημοκρατικών αρχών. Για το λόγο αυτό, η προσπάθεια της σημερινής γερμανικής Προεδρίας να προωθήσει επαναδιαπραγμάτευση της Συνταγματικής Συνθήκης φαίνεται εύλογη. Όμως, η κατάληξη είναι αβέβαιη. Θα εξαρτηθεί τόσο από το περιεχόμενο

του κειμένου της νέας Συνθήκης όσο και από τη διαδικασία επικύρωσης. Αν επιδιωχθεί η διατήρηση των περισσότερων στοιχείων του αρχικού κειμένου και η συμπλήρωση με νέα στοιχεία, που θα απαιτούσαν επικύρωση με δημοψηφίσματα, αυξάνονται οι κίνδυνοι νέας αποτυχίας. Είναι, εξάλλου, περίπου βέβαιο ότι οποιαδήποτε σκέψη για δημοψήφισμα θα βρει αντιμέτωπη τη Μ. Βρετανία. Αντίθετα, η επιλογή απάλειψης επίμαχων τμημάτων του κειμένου, αναφορικά με την κατεύθυνση της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, και επικέντρωσης στις απαραίτητες θεσμικές αλλαγές που θα μπορούσαν να επικυρωθούν από τα Κοινοβούλια εξαλείφει ορισμένες εστίες τριβών. Όμως, μπορεί να προσκρούσει σε εμπόδια είτε ιδεολογικού περιεχομένου, είτε δημοκρατικής διαδικασίας – δεδομένου ότι η μη διενέργεια δημοψηφισμάτων θα εκληφθεί ως προσπάθεια παράκαμψης των κυριαρχικών δικαιωμάτων των ευρωπαϊκών λαών.

Στο τέλος, η λύση που, ρεαλιστικά, μπορεί να προκύψει είναι η εκκίνηση της διαδικασίας πολιτικής ενοποίησης με βάση ομάδα χωρών που το επιθυμούν. Πυρήνας αυτής της ομάδας μπορεί να είναι οι 13 χώρες της Ευρωζώνης. Η ΟΝΕ αποτελεί ένα ενοποιητικό εγχείρημα που υφίσταται και, παρά τις ατέλειές του, λειτουργεί. Η μετεξέλιξή της σε Πολιτική Ένωση, με ανοικτή πρόσκληση σε όσες χώρες επιθυμούν να προσχωρήσουν, αποτελεί φυσική συνέχεια της οικονομικής ενοποίησης που, επιπρόσθετα, θα ενισχύσει τη λειτουργικότητα και αποτελεσματικότητα της Ευρωζώνης. Το προτεινόμενο σχήμα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης για να ληφθούν υπόψη οι ανησυχίες που εκφράστηκαν στα δημοψηφίσματα, και να υιοθετηθούν αξιόπιστες διαδικασίες δημοκρατικής διαβούλευσης.

Η Ευρώπη χρειάζεται ένα νέο ξεκίνημα. Χρειάζεται ισχυρούς θεσμούς, αποτελεσματικές διαδικασίες και νέες δράσεις για την προάσπιση και εδραίωση των αρχών της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής αλληλεγγύης, τόσο στο εσωτερικό της Ένωσης όσο και σε παγκόσμια κλίμακα με την οικοδόμηση μιας νέους διεθνούς τάξης.

Εδώ και πολλά χρόνια η Ελλάδα στηρίζει την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Με την ένταξη στην ΟΝΕ, τη συμμετοχή σε ειρηνευτικές και ανθρωπιστικές

αποστολές, και τις σχέσεις καλής συνεργασίας με τους εταίρους και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εξασφαλίσαμε αυξημένο κύρος και σεβασμό της χώρας μας στη διεθνή κοινότητα. Το 2003, επί ελληνικής Προεδρίας, προωθήσαμε τη διεύρυνση, την αποκλιμάκωση της κρίσης στις σχέσεις ΕΕ-ΗΠΑ, πολιτικές για την αντιμετώπιση των ασύμμετρων απειλών, καθώς και τη δημιουργία του Ευρωστρατού.

Σήμερα, η συμμετοχή στην Ευρωζώνη μας δίνει τη δυνατότητα όχι μόνο να συμμετάσχουμε, αλλά να πρωτοστατήσουμε στην προσπάθεια ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Θα υπηρετήσουμε, με τον τρόπο αυτό, κατεξοχήν το συμφέρον της χώρας, δεδομένου ότι η ασφάλεια και η ευημερία μας συναρτώνται άμεσα από την οικονομική και πολιτική ενδυνάμωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.